

הבית של סבא שוב מחיין

לאחר שעמד נטוש במשך עשרות שנים, בית פאוזי עאזר, מבנה ארכיטקטוני מפואר בנצרת העתיקה, שוב שוקק חיים. כשמעוז ינון העתיק למקום את מודל אכסנויות התרמילאים בחו"ל, הוא לא חשב על שליחות וקירוב לבבות בין ערבים ליהודים, אך זוהי התוצאה של המפעל המיוחד שלו

כתב וצילם: יותם יעקבסון

למדתי. גרעין חיטה בשל רגיש יותר למחלות. כשקוצרים את החיטה טרם הבשלתה, מתאפשר שימור הגרעינים שלה לאורך זמן, במיוחד כשמייבשים אותם בעישון. במהלך מלחמת העצמאות ברחו רוב האפנדים ובני משפחותיהם מנצרת. כך עשו גם רוב בני משפחתו של פאוזי עאזר, אך הוא עצמו החליט להישאר, כיוון שחרד לגורל רכושו. בעוד משפחתו נפוצה בין מדינות לבנון, סוריה וארצות הברית הרחוקה, בנותיו שלו (בנים לא היו לו לפאוזי) נולדו כולן בנצרת..

נאמן לבית עד יום מותו

בתום מלחמת העצמאות ב-1948 הפכו כל מחסני בתי האפנדים למעונות עבור הפליטים שנהרו אל נצרת מרחבי הכפרים הקרובים והמרוחקים באזור. בכוכים האפלים והטחובים שחיש מהרה מלאו פיה מעשן מדורות הבישול, התגודדו משפחות מרובות ילדים, מחוסרות פרנסה ונעדרות תקווה. המצב הכלכלי בנצרת הלך והורע ותנאי הדיור והסניטציה הפכו קשים. כל מי שיכול היה להרשות לעצמו, עקר מנצרת אל יישובים שכנים, כדוגמת נצרת עילית שהלכה והתפתחה באותם ימים והציעה קידמה ורווחה יחסית. עם פינויך של הדיור העליונות מתושביהן המקוריים, עברו אליהן הפליטים שחיו עד אז במחסנים. המחסנים עצמם לא שבו לשמש כמקום אחסון של

הנוצריים המכובדות ביותר בגליל התחתון. משפחתו של פאוזי החזיקה בשטחים חקלאיים נרחבים. בבעלותה היו מחסנים גדולים לאחסון התוצרת החקלאית. הם התגוררו בבית מידות מפואר שהקימו בלב נצרת. בית משפחת עאזר נבנה כמו יתר בתי אצולת הממון של אותם ימים - מידותיו גדולות, קירותיו עבים, על חצרו הפנימית סגר שער גדול ובו פשפש קטן. תקרת החדרים גבוהה וחלונותיהם המוארכים מסתיימים בקשת מחודדת. מרצפות שיש לבן יובאו במיוחד מרחוק, הדלתות היו מעשה גרות אמנותית עשוית עץ ארז יקר ומשובח שהובא במיוחד מלבנון ומטורקיה ונברשות גדולות השתלשלו ממרכז התקרה. בעבר, כך האמינו, היו שדותיה וגידוליה של המשפחה מוגנים על ידי כוחות שמיימיים מיטיבים. עד היום ניכר אזכור בולט שלהם בתקרה המצוירת של חדר המגורים באחוזה. סוריידה הצביעה על מלאך מכונף המתנוסס מעלינו, עשוי משיכות מכחול בוטחות ואוחז בזרועותיו אלומה של חיטה בשלה קצורה, שנדמה שכלל אינה מכבידה על מעופו. מולו, בעברה האחר של התקרה, מרחף רעהו החובק בידיו אלומה של לי סוריידה. "חיטה שנקצרת קודם להבשלתה, בעודה ירוקה. את הגרעינים מעשנים, גורסים ומבשלים כמו אורז. זהו מאכל גלילי מסורתי המוגש בעיקר עם עוף ויגורט". מאחורי רעיון קציר החיטה טרם הבשלתה יש גם סיבה,

שישבת בבוקר של יום צלול במיוחד במרפסת הבית של פאוזי עאזר בנצרת העתיקה, הפלגתי במחשבותיי אל אותם בתי מגורים הסוגרים על חצר נסתרת ומארחים תרמילאים בהם התאכסנתו לא אחת בהודו. בדמיוני נמוג צלול פעמוני הכנסייה הסמוכה בצליל פעמונים במקדש הינדי. חיש מהר ניערה אותי קריאתו של מואזין והשיבה אותי אל המקום בו נמצאתי. עקרת הבית הסמוך שישבה בסמוך אלי כשהיא קולפת אפונים אל תוך קערת מתכת גדולה, זרקה בי מבט בוחן, הצעידה בסמטה המובילה אל בית פאוזי עאזר הפגישה אותי עם המציאות. יהודי בנצרת בימי מבצע עופרת יצוקה? פעם אחר פעם הפתיעה נוכחותי את בני המקום המורגלים כי בעיתות קשות מבחינה ביטחונית, היהודים מדירים את רגליהם מעידם. ואתה? למה באת? שבה ועלתה השאלה, מופנית אלי בסקרנות. את סיפורו של בית האחוזה גדול המידות שתקריתו עידן מעוטרת בציורים מסוגננים בני כמאה שנה, סיפרה לי סוריידה, אחת מנכדותיו של פאוזי עאזר, בעל הבית המקורי שהתעקש שהנכס יישאר בבעלות משפחתו עד היום. פאוזי עאזר נמנה על אחת ממשפחות האפנדים

בדעתה שהוא ימהר להתקשר. "מי האיש הזה ששלחת אלי?" שאלה אותה אמה בתרעומת עוד בהמשך אותו יום.

ינון, בן 33, כיום תושב בנימינה, שב מחו"ל עם אשתו לאחר טיול ממושך בדרום אמריקה וניו זילנד. לאורך המסע הם התאכסנו באכסניות צנועות ובאופן טבעי צצה ועלתה השאלה:

"למה לא בארץ?!" הם חשבו על כך שבארץ חסרה תרבות תרמיילאים, כפי שהיא קיימת במקומות אחרים בחו"ל - אותה תשתית תיירותית המאפשרת מפגש בלתי אמצעי

עם תושבי המקום ובמקביל גם מפגש מעניין ומפורה בין תרמיילאים לבין עצמם.

ינון גולל בפני את סיפורו של המיזם התיירותי שלו תוך שאנו מהלכים לאטנו בשוק. מדי כמה משפטים רצף הסיפור שלו נקטע. ינון נופף לשלום לעקרת בית התולה

כבסים לבנים ומזמינה אותו לקפה ומסרבת לקבל את הבטחתו שיבוא בהזדמנות קרובה אחרת. רוכלים ועוברי אורח ברכו אותו לשלום והוא שאל כל אחד מהם לשלום

העסק ולשלום המשפחה. כמה גברים ישובים בניחותא סיבי נרגילה לוחשת נשאו אליו מבטם. "תפדל", אמר אחד מהם, מפריח סילון עשן תכלכל מאפו ומצביע בכף יד

פשוטה על כמה כיסאות פנויים. "תה?" עקרת בית אחרת שבאה מולנו כשבידיה סלים עמוסים מצרכי מזון, ממש דחפה אותנו אל תוך ביתה, רק על מנת שנביט בכתלים המתקלפים

????????????????????

בידיים זרות. רוחו של פאוזי כמו ריחפה בחלל הבית ומבטו החד, הניבט מדיקונו הגדול בתצלום שחור-לבן גדול ודהוי ותלוי בחדר המגורים המרכזי, בוחן במבט נוקב את כל הבאים בשעריו עד היום.

הזמנה לעישון נרגילה

יש האומרים "שלא במקרה קורים דברים מקריים". בבוקר בהיר אחד סוריידה נתקלה במקרה במעוז ינון, צעיר ישראלי נמרץ, שסיפר לה בהתלהבות שהוא מחפש בית בנצרת כדי להפכו לבית הארחה. ינון פנה אליה כשם שפנה לתושבים רבים אחרים בנצרת, בתקווה שבדרך "שלא לחמך" ייקלע לבסוף למה שהוא מחפש. "דבר עם אמי בקשר לבית של סבא", הציעה לו סוריידה. "לאבא שלה, סבא שלי, היה בית יפה בנצרת. הוא עדיין בבעלותנו, אלא שעכשיו הוא נטוש", אמרה ולא העלתה

ותוצרת חקלאית, מכיוון שלא הייתה עוד כזו, אלא הוסבו בהדרגה לחנויותיו הדלות של השוק שהלך והתפתח. גם נותניו של פאוזי עזבו בהדרגה את בית אביהן. לאחר שנישאו עקרו אף הן לעיר העילית. אך פאוזי עזאר עצמו נותר עד יום מותו נאמן לבית שהוקם על ידי משפחתו. תחת התקרנות הגבוהות המצוירות על מלאכיהן הדוממים, מסוגר מאחורי דלתות עץ ארוז כבד שיובא מהרי הטורוס, התהלך פאוזי עזאר חרש על רצפת השיש הבהוק והשקיף מבעד לחלונות המקומרים על עירו המתפוררת. עם פטירתם של פאוזי עזאר ואשתו, נותר הבית נטוש ואיש מבני המשפחה לא פקד אותו עוד. סוריידה, כמו רבים מתושבי נצרת, מעדיה שסטטאות השוק הפכו שוממות ומסוכנות עד כדי כך שמשך שנים היא נמנעה מלהלך בהן. אך עם זאת, איש מבני המשפחה לא העלה בדעתו למכור את הבית או להפקידו

ונשום ניחוח עתיק. גם היא התעקשה על קפה וינון, שידע שתוכנית ארוכה לפנינו, נאלץ להשיב גם את פניה ריקם. נראה היה שהוא מתמרן בין ההזמנות השונות באותה אלגנטיות שבה הוא מהלך בסמטאות שנעשו מוכרות לו היטב מאז החל לפעול בנצרת. ינון, המודע היטב לכך שחג המולד האורתודוכסי אך חלף, הקפיד לברך את הנוצרים האורתודוכסים מביניהם בברכת חג שמח. הוא מכיר את כולם וכולם, כך נדמה, מכירים אותו ולא מופתעים מנוכחותו בעיר גם בימים קשים של מתח בין יהודים לערבים על רקע מבצע "עופרת יצוקה".

אוצרות מתחת לאף

לדבריו, הוא בחר בנצרת מכיוון שהעיר נראתה לו מתאימה להקמת מרכז תרמילאות ישראלי בשולי "שביל ישראל". הוא הניח שלצד העניין שעשוי לעורר פרויקט כזה בקרב התרמילאים הישראלים, חשיבותה של נצרת וקדושתה עבור הנוצרים תמשוך לכאן גם לא מעט תרמילאים זרים. העיר עצמה נראתה לו מעניינת מבחינה תרבותית וארכיטקטונית. ינון מקפיד לדבר בשפה עסקית. "אני יום", הוא מעיד על עצמו. הוא לא מדבר על שלוחות ועל קירוב לבבות, על היכרות עם הזולת והאחר ועל ביטול תחושת הזרות ההדדית בין ערבים ליהודים, אך במובנים רבים זוהי תוצאת המפעל המיוחד שהגה והוציא לפועל.

קבלתו של ינון בנצרת לא הייתה פשוטה. בתחילה רבים חשדו בו ובמניעיו וסברו שמדובר בעוד ניסיון השתלטות של יהודי על בתים בלב העיר העתיקה. כשבאחד ממדורי התיירות בעיתונות הישראלית התנוססה כותרת שמילתיה "הבית הציוני הראשון בנצרת", לא פלא שהתעורר כלפיו אנטגוניזם בקרב יושבי המקום. אולם בהדרגה רכש את אמונם, או לפחות את שיתוף הפעולה של התושבים.

בסופו של דבר, מי יגיד לא לאפשרות להרוויח כסף במיוחד בעתות קשות אלו? "ינון גילה לנו דברים שהיו לנו מתחת לאף שלנו ואף פעם לא חשבנו עליהם", סיפרה לי סוריידה. "מי חשב שהבית של סבא יכול לשוב ולחייך?" היא שואלת ומציצה אל עבר דיוקנו המצולם של סבא שתלוי על כותל חדר האירוח המרכזי בבית הקרוי על שמו.

בעקבות השיחה עם אמה של סוריידה וביקור בבית שדלתותיו היו נעולות מזה שנים, שכר ינון את הבניין והכשיר אותו

לאירות. לאחר שקיבל את הסכמתה של המשפחה הוא החליט לערוך בו אך ורק שינויים מינימליים הנדרשים לצורך הסבתו מבית מגורים נטוש לבית הארחה, כלומר - התקנת מחיצות, תוספת שירותים ומקלחות וכו'. כיום יש במקום מספר חדרים זוגיים וכן כמה חדרי לינה משותפים. יש כאן מטבח משותף לשימושם החופשי של דרי המקום, פינות הסבה מקורות ופתוחות, פינה חופשית לשתייה חמה ועוד. התנאים בכל החדרים בסיסיים ביותר, אך המיקום, האווירה והאפשרות להכיר את העיר מבפנים, מחפים על הכל. במכוון לא תמצאו בבית פאוזי עאזר את כל המותרות הרווחות בבתי הארחה וצימרים אחרים, כמו ג'קוזי, טלוויזיה ומזגנים (יש מאווררים ותנורים). היעדרו של הציוד כאילו אומר: "באתם עד נצרת לא כדי להיסגר בחדר, אלא כדי לצאת, להלך בסמטאות, לפגוש ולהכיר".

סיפור משפחתי מרגש

לפחות פעם בשנה מפוניים כל הרהיטים מחדר המגורים הראשי של הבית ודלתות החצר ננעלות. את המקום שוכרים אנשי מרכז זן שמאז גילו את המקום הם מקפידים לבוא לכאן לסופי שבוע מרוכזים של מדיטציה. בימים אלו הם מבשלים לעצמם ומנהלים את המקום על פי דרכם ובהתאם לכך ביקשו שהאולם הראשי, תחת תקרת המלאכים המצויירת, ייוותר ריק לחלוטין. רק תמונתו של פאוזי עאזר נשארת במקומה, לבקשתה של נכדתו, סוריידה, שכובדה על ידם. לפני כמה זמן התקבצו כל בנותיו של פאוזי עאזר - אמה ודודותיה של סוריידה, לסוף שבוע בבית הארחה. סוף השבוע הוקדש להעלאת זיכרונות והחייאת העבר. אף אחת מהן לא האמינה שיבוא יום בו הן יוכלו להתכנס כולן בבית הנטוש והעזוב. אירוע מרגש נוסף היה ביקורה של דפנה קוטלר בבית העתיק. קוטלר היא בתו של מי שהיה רופא השיניים היהודי של נצרת בשנות ה-30 של המאה שעברה. כבת למשפחה יהודיה מבודדת בנצרת, למדה דפנה בבית ספר נוצרי. במהלך הפרעות בשנות ה-30, מותק חשש לביטחונה, עקרה המשפחה לחיפה. בשנות ה-60 פגשה את ג'יל, מתנדבת אנגליה וסיפרה לה את סיפורה הנפתל. לפני חצי שנה הגיעו ארצה ג'יל, שבינתיים חלתה במחלת הפוליו, עם אמה בת ה-89 כדי להשלים את מחקרה על

????????????????????

ומסתיים באתרים הנוצריים הקדושים בצפון האגם: טבחה וכפר נחום. במונחים רבים הוא מחקה יוזמות תיירותיות אחרות שזכו להצלחה גורפת, כגון "הדרך הליקית", המתפתלת לאורכו של רכס הטורוס ושביל סנט פול, המתיימר להנציח את המסלול המדויק בו הלך אחד מראשוני הנצרות, שניהם בתורכיה. לאורכו של "שביל ישוע" נקבעו נקודות לינה כפריות ומפגשים יזומים עם המקומיים. המעוניינים יכולים להזמין ליווי לפחות ליומו הראשון של המסלול. בזמן הקרוב עתידה הוועדה לסימון שבילים לסמן את השביל, ואז גם יופיע השביל על גבי מפות הטילים של החברה להגנת הטבע.

בחודש דצמבר 2008 נפתח על ידי ינון, בשיתוף משפחה מוסלמית מקומית אחרת, בית הארחה נוסף הקרוי "אל-מוטרין". במקום, הנמצא מהלך סמטה קצרה מבית פאוזי עאז, יש סלון אותנטי עם מרפסת רבת הדר ונוף משני עבריו נפתחים בסימטריה משובבת המאפיינת לא אחת את בתי האפנדים, חדרים זוגיים שמהם נשקף נוף העירוני של נצרת מבעד לחלונות צרים וגבוהים. המקלחות והשירותים משותפים ויש מטבחון ושולחן אוכל גדול, מה שהופך את המקום לאידיאלי עבור משפחות או קבוצות חברים סגורות המעוניינות לשכור את אחת משתי קומות האירוח או את שתיהן. ינון, שפועל במרץ לשיווק ותחזוקת המיזמים שלו, אומר: "עוד ארוכה הדרך. אני מקווה שבקרוב יקומו כאן יוזמות נוספות ללא כל קשר אלי".

לפרטים נוספים: www.fauziazarinn.com, www.al-mutran.com

הזעירה של פואד הנפח, המתקן עד היום פתילות, נרגילות ופרימוסים, מוזמנים אל ביתו של רמז, שמסיר מכסה גגול בירכתי מרתף ביתו ומגלה תחתיו בור מים נסתר שאליו נאספים גם כיום מי הגשמים המשמשים אותו ואת משפחתו לשתייה. מי שמגלה עניין יזכה מיד להצגת אוספיו השונים - צדפים, אבנים שליקט ושאר אוצרות כמוסים שלוקטו במהלך עשרות שנים. בחנות "נעלי אל כאמל", פוגשים מוכר שתדיר חומד לצון. על קיר חנותו המכונה בפיו "הכותל הצפוני", הוא מקפיד לתלות מעת לעת אמרות שפר בעברית, כגון: "כאן ניתן לקנות חלקות קבר על הירח, בצד המואר". ב"טחנת הגליל", שהיא חנות תבלינים ענקית ומשובחת השוכנת בחלל ציורי וריחני, הראש מסתחרר משלל הניחוחות והצבעים ובמאפייה הזעירה של אבו עמו, החבויה בכך קטן בסמוך למסגד הלבן, קשה שלא להתפתות ולטעום מהפיתות המתובלות. "אל האתרים המוכרים, כגון כנסיות הבשורה הקתולית והאורתודוקסית, כנסיית בית הכנסת ועוד, יכולים האורחים להגיע בכוחות עצמם", מסבירים סוריידה וינון.

לאחרונה יום ינון בשיתוף עם דוד לנטיס, טייל אמריקאי ותיק, פרויקט תיירותי נוסף - "שביל ישוע" (Jesus Trail). זהו מסלול בן 65 קילומטרים היוצא מנצרת וממשיך דרך הרכסים הציוריים ונופי הטרשים שמצפון לעיר אל כפר כנא וכנסיותיה המנציחות את נס החתונה (הנחשב לנס הראשון שחולל ישוע ומכאן חשיבותו לנוצרים בכל רחבי העולם). המסלול ממשיך דרך ציפורי על שלל עתיקותיה, הארבל ונופי הכינרת הפרושה למרגלותיו, טבריה על חופיה ומסתריה העות'מאנים

סיפורה של קוטלה, שעליו היא מתעתדת לכתוב ספר. שתי הנשים התארחו יחד עם דפנה בבית פאוזי עאז, ערכו סיורים רבים בנצרת. בעזרתו של שריף שריף, חוקר התקרות המצוירות בעיר, ואף איתרו את הבית שבו חיה דפנה בילדותה. סוריידה עצמה מנהלת את בית הארחה על שם סבה ומחיה בכך את בית משפחתה ואת מורשתה. היא מספרת שבכל פעם שהיא ניצבת מול קבוצות מבקרים ומספרת בערבית, עברית, אנגלית וגרמנית, השפות השגורות בפיה, את סיפור משפחתה, היא מתרגשת מחדש.

אחד הדברים המדהימים בהקשר למיזם התיירותי, הוא הקשר הקהילתי שנוצר סביבו, ההולך ומתרחב כל העת. לא בכדי רבים הם הדורשים בשלמו של ינון ומזמינים אותו לבוא ולבחון את ביתם. כיום מספק בית פאוזי עאז ארוחות בוקר שאותן מכינות נשות השכונה. יש מי שכובסת, יש מי שמנקה את החדרים, יש מי שמגיע להדריך סיורים בעיר העתיקה (באנגלית) היוצאים מדי יום מבית פאוזי עאז. ינון הציע לרמזי, בעל המכולת הסמוכה הזוכה לעדנה מאז משגשג בית הארחה, להכין אצלו חדרי לינה שיתופיים שישמשו מטיילים בימים שאצלו מלא, וכך יותר ויותר תושבים נוטלים חלק במיזם ומתפרנסים ממנו בכבוד.

שביל ישוע

במהלך הסיור הגעור מדי יום ביומו לאורחי המקום הם מתודעים לפינות עלומות בעיר העתיקה, כגון קפה סיד, הפתוח מזה כמאה שנה ומנוהל על ידי הנכד של מייסדו, ובו לצד ספל קפה מהביל וכוס תה ריחנית, אפשר לפתוח לוח משחק שש בש ולשכוח שיש עולם שממשיך להתנהל בחוץ. מבקרים בחנותו

